

Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1953

door

G. VAN ROSSEM

(Techn. ambt. Plantenziektenkundige Dienst, Wageningen)

Algemeen.

Longitarsus parvulus Payk. De vlasaardvlo veroorzaakte enige hinder in een volkstuin in de grote IJpolder bij Sloterdijk. De kevertjes kwamen daar talrijk op allerlei gewassen voor, schade werd evenwel niet opgemerkt. Het meest waarschijnlijk is, dat deze insecten afkomstig waren van vlaspercelen in de polder.

Lasius niger L. Trad talrijk op als huisplaaq in de Anna Jacobapolder op St. Philipsland. Het viel ons op dat er meer klachten waren over hinder van mieren in het rampgebied.

Monomorium pharaonis L. Pharaomieren veroorzaakten overlast op de volgende plaatsen: te Zwolle in een woonhuis, te Olst in een bakkerij, te Apeldoorn in een klooster, te Amsterdam in een restaurant.

Crataerhina pallida Lah. Deze luisvlieg, afkomstig uit vogelnesten, veroorzaakte op een tweetal plaatsen overlast, nl. in een seinhuis van de Nederlandse Spoorwegen te Roermond en in een woonhuis te Culemborg. De vlieg leeft parasitair op vogels, in het bijzonder op zwaluwen.

Deuterosminthurus bicinctus Koch. Deze springstaart trad te Haarlem massaal op in een badkamer. Waarschijnlijk waren de insecten afkomstig van een plat dak, waarvan de afwatering niet in orde was.

Sminthurinus igniceps Reut. In een badkamer te Rotterdam, maar ook verspreid door het gehele huis, trad deze springstaart massaal op, vermoedelijk was ook in dit geval een plat dak de oorzaak.

Aalbes (Ribes).

Polydrosus sericeus Schall. Dit groene snuitkevertje vrat in Mei hoekige gaten in de bladeren van bessen te Hoorn.

Aardappel.

Ieder jaar doen zich weer gevallen voor van loopkevershade aan gewassen. Het is algemeen bekend dat loopkevers meestal van dierlijk voedsel leven, maar dat bepaalde soorten onder bijzondere omstandigheden aan planten gaan vreten. In 1953 stelden wij dit vast van *Amara fulva* Deg., die de opkomende spruiten van aardappelen in Friesland aantastte.

Abeel.

Door het Bosbouwkundig Proefstation T.N.O. te Wageningen werd ons geïmporteerd *Populus alba*-enthout (abeel) ter inspectie gegeven; deze takjes waren bezet met een bijzondere schildluis, nauw verwant aan de beruchte San José-schildluis, nl. *Quadraspidiotus armeniicus* Borkh., welke door BALACHOWSKY, de Franse schildluizenkenner, vooral genoemd wordt, voorkomende op wilgen in de omgeving van Teheran. De bewuste takjes kwamen merkwaardig genoeg uit dezelfde omgeving.

Appel.

Otiobrychus singularis L. Imagines van deze snuitkever vraten in Mei aan de bast van jonge appelbomen in de omgeving van Deventer.

Rhynchites pauxillus Germ. De larven van dit snuitkevertje veroorzaken een korte mijn in de hoofdnerf van appel- en perebladeren. Het blad gaat dan een scheve stand innemen en valt spoedig daarna af. Deze schade werd opgemerkt te Naarden aan appel, peer en kwee. In ernstige gevallen van schade kan men de kevertjes omstreeks 10 dagen na de bloei bestrijden door op warme, zonnige dagen te stuiven met Derris poeder.

Anisandrus dispar Er. Dit jaar ontvingen wij weer uit verscheidene plaatsen bericht over het optreden van deze Scolytide. Te Heino ontstond ernstige schade aan een jonge, goed groeiende appelboomgaard. Volgens de inzender werd vooral de appel Princesse Noble aangetast. Te Hapert (L.) werd schade ondervonden aan perebomen, waarvan er enkele afstierven. Te Huis ter Heide werd een pas verplante appelboom aangetast. Te Roermond werd *Anisandrus* tezamen met *Xyleborus saxesenii* Ratz. in een kersenstam gevonden. Ook werd ons nog schade gemeld uit St. Jansteen, alwaar appelbomen werden aangetast.

Orthosia stabilis View. De rupsen van deze soort vraten op een tweetal plaatsen aan de bladeren en jonge vruchten van appels, nl. te Haamstede en in de Haarlemmermeer.

Spilosoma menthastri Esp. Rupsen van de tienuursvlinder traden in Augustus schadelijk op aan laaghangende takken van appelbomen te Geldermalsen.

Laspeyresia woebariana Schiff. Larven van deze bladroller werden te Leiderdorp aangetroffen in kankerplekken aan appelbomen. Hier en daar veroorzaken deze rupsen vrij aanzienlijke schade aan de bast van vruchtbomen.

Hypopygia costalis F. Vlindertjes van deze soort werden in aantal gevonden op appel- en perebomen in de omgeving van Geldermalsen. Op een hooizolder te Deventer bevonden zich talloze rupsjes in gedroogde klaver. Het klaverhooi werd geheel vernietigd, waarna de rupsjes zich door het huis begonnen te verspreiden. Schade van deze rupsen ontstaat vooral aan klaver- en lucerne-hooi. De bestrijding kan geschieden met een mengsel van derris en pyrethrum-poeder. Merkwaardig is dat wij in het afgelopen seizoen de vlindertjes geregeld in onze vanglampen hebben aangetroffen. Hieruit bleek dat deze soort in het veld ook heel gewoon is.

Biet.

In de nabijheid van Geldermalsen werd het loopkevertje *Trechus quadristriatus* Schrk. talrijk in percelen jonge bieten gevonden. Het werd ervan verdacht de bladstelen te vernielen. Dit zou niet onmogelijk zijn, gezien het feit dat wij enige jaren geleden nabij Gouda een dergelijke schade met zekerheid vaststelden. In de literatuur is hierover niets bekend.

Philopodon plagiatas Schall. De grijze bolsnuittor bracht in Mei schade toe aan jonge bietenplanten op Texel. De planten werden kaal gevreten.

Braam.

Hartigia nigra Harris. Larven van deze Cephide werden gevonden in de stengels van gekweekte bramen te Kapelle-Biezelinge. Deze aantasting is zeer weinig bekend.

Champignons.

Merkwaardige schade ontstond in een champignonkwekerij in een grot in de omgeving van Maastricht toen tienduizenden exemplaren van een mestkevertje (*Aphodius fimetarius* L.) plotseling verschenen. Deze kevertjes, die zich als larve in de mest hadden ontwikkeld, gooiden de paddestoelen om en vraten aan het mycelium. Een dergelijk massaal optreden van dit overigens onschuldige mestkevertje is zeer ongewoon.

Gras.

Phyllobius pyri L. De larven veroorzaakten schade aan een grasmat in de Wieringermeer, waardoor plekken kaal werden. De bestrijding van dergelijke snuitkeverlarven is zeer moeilijk, eventueel kan HCH in de bodem worden gebracht.

Hydrellia griseola Fall. Schade van deze mineervlieg werd opgemerkt aan gras in de omgeving van Dreumel. Het gras verdroogde en stierf af, tengevolge van het mineren der larven. Deze soort is soms ook schadelijk in graan.

Grove den.

Lyda campestris Fall. Enige schade in dennenbossen in het Montferland werd veroorzaakt door deze minder bekende spinselfbladwesp. Het aantastingsbeeld bestaat uit afgevreten naalden, terwijl langs de twijgen een typisch langwerpig spinself zit, dat de uitwerpselen der larven vasthoudt. De schade werd in September opgemerkt aan 2- tot 6-jarige grove dennen. De larven zijn in Juli en Augustus op de bomen te vinden. De verpopping vindt plaats in de grond, de imagines vliegen in Juni. De aantasting is in ons land van geen betekenis voor de bosbouw.

Iris.

Plodia interpunctella Hb. Larven van deze voorraadsmot werden schadelijk aan opgeslagen irisbollen te Sassenheim en in grondnoten te Doetinchem en Delft.

Jeneverbes.

Nog een geval, schildluizen betreffende, kan genoemd worden, nl. het talrijk voorkomen van de soort *Diaspis visci* Schrk. te Uden (N.Br.) op Juniperus-struiken. Deze schildluis was zo talrijk op de struiken aanwezig, dat deze dreigden af te sterven. Het was merkwaardig, dat met de inzending de natuurlijke vijand van deze schildluis in aantal meekwam, nl. het lieveheersbeestje *Chilocorus renipustulatus* Scriba.

Kers.

Typhlocyba quercus F. De gevlekte eikencicade werd te Schinnen talrijk aangetroffen op kersen met Ekkelraderziekte. De cicaden veroorzaakten aldaar de typische bladbeschadiging.

Komkommer.

Platosciara perniciosa Edw. In staalgrond van komkommerbedden te Loosduinen traden de larven van dit vliegje massaal op. De planten gingen slap hangen en afsterven. In het boekje *Insect Pests of Glasshouse Crops* van MILES vindt men

op pag. 69 deze soort genoemd, zelfs in het bijzonder van komkommerbedden. De larven zijn niet altijd schadelijk, maar het schijnt dat vooral als de bedden droog zijn, de larven de planten gaan aantasten.

Bibio spec. Niet nader gedetermineerde *Bibio*-larven veroorzaakten schade aan jonge komkommerplanten in een trekkas nabij Amsterdam. De stengels onder de lobben werden beschadigd, nadat de planten verspeend waren in een mestrijk grondmengsel.

Lijsterbes.

Pristiphora geniculata Htg. Verleden jaar berichtten wij over de schade van deze bladwespen aan lijsterbessen op de Veluwe. Dit jaar werd ons slechts één geval van schade gemeld, nl. aan een lijsterbes te Overveen.

Maïs.

Wederom werd het loopkevertje *Clivina fossor* L. schadelijk aan kiemende maïs (Numansdorp en Oss). Reeds in vorige jaren meldden wij dergelijke schade. Gezien het schadelijk optreden van andere *Clivina*-soorten in de maïscultuur in Noord-Amerika, zou het niet uitgesloten zijn dat *Clivina fossor* in ons land een hinder wordt voor de maïs-cultuur.

Perzikkruid (*Polygonum persicaria* L.).

Ametastegia glabrata Fall. Larven van deze bladwesp werden half October nabij Assen aangetroffen in stengels van *Polygonum persicaria*. In de stengels bevond zich een opening, meestal juist boven de knopen. In de uitgeboorde stengel vond men de larve, die aldaar vermoedelijk wilde overwinteren. Te Schellinkhout werden de larven in April in bewaarde appels gevonden.

Prei.

Chortophila cilicrura Rond. Te Uithuizen veroorzaakten de larven van de bonenvlieg schade aan prei. De inzender berichtte ons dat hij 2 à 3 jaar geleden soortgelijke schade had gehad, maar toen van veel groter omvang. Te Middelharnis werden deze larven hinderlijk in een veld met pas uitgeplante bloemkoolplanten, waarvan zij de wortels en de ondergrondse stengeldelen vernielden. De bestrijding kan geschieden door gieten met een parathion-oplossing.

Pruim.

De heer FREMOUW en het Proefstation voor de glascultures te Naaldwijk zonden ons schildluizen afkomstig uit een pruimenkas met de mededeling dat deze insecten, ten spijt herhaalde pogingen om ze te bestrijden, zeer hardnekkig waren, zodat men moest veronderstellen dat dit niet de gewone dopluiz der perziken-, druiven- en pruimencultuur onder glas betrof (*Eulecanium corni* Bché), doch een andere soort. Bij nauwkeurige determinatie met de nieuwste buitenlandse literatuur bleken wij inderdaad te doen te hebben met een andere soort, nl. *Coccus hesperidum* L., waarvoor in de praktijk een andere bestrijding zal moeten worden gezocht, verband houdende met de biologie van deze soort.

Rhynchites cupreus L. Jonge vruchten van een pruim te Hattem vielen af, aan-

getast door larven van de bovengenoemde snuitkever. De glanzend koperrode kevertjes verschijnen in April, ze vreten aan de knoppen en de bladeren alvorens eieren te leggen. De ovipositie vindt plaats in Mei en Juni, daartoe knagen de wijfjes de stelen van de jonge vruchten bijna door, daarna boren zij met de snuit een gaatje in de vruchten en leggen hierin een ei, dat met de snuit in het boorgat wordt geduwd. De vruchten vallen spoedig daarna af, de larven ontwikkelen zich in de afgevalen vruchten. De verpopping vindt plaats in de grond. De bestrijding is zeer goed mogelijk met derris.

R o o s.

Aulacaspis rosae Bché. Deze schildluis werd op rozen te Gronsveld gevonden, de planten leden ernstige schade. Het enige Nederlandse bericht dat wij over deze schildluis hebben kunnen vinden staat in het jaarverslag van de Plantenziektenkundige Dienst over 1907.

Anthonomus rubi Herbst, de aardbeistengelstekker, veroorzaakte te Veendam aanzienlijke schade aan oude rozenstruiken, bestemd voor de zaadwinning, door het afsteken der knoppen. In de aldus beschadigde knoppen werden eieren gelegd. Ook te Wageningen werd dit verschijnsel waargenomen. Het insect kan met behulp van derris worden bestreden.

Emphtus cinctus L. Deze bladwesp werd schadelijk aan rozen van een particulier te Vlaardingen. De bestrijding kan goed worden uitgevoerd met derrispoeder. Te Ter Aar werd een merkwaardig verschijnsel opgemerkt; aldaar boorden de bastaardrupsen zich in groten getale in een nieuwe, blank geverniste, grenen deur. Zij veroorzaakten kleine beschadigingen, in de vorm van ondiepe putjes in de deur. Dit gedrag vloeit voort uit de eigenschap der larven om in vaste substanties te boren teneinde een overwinteringsplaats te zoeken. Zeer veel worden de larven van deze soort gevonden in snoeistompen van rozen en druiven.

Ardis bipunctata Klug., de zg. dalende rozenscheutboorder, trad schadelijk op te Maarssen in rozen van een rozenkweker.

Pyrausta nubilalis L. In rozentuinen te Maarssen veroorzaakten de rupsen van de maïsboorder schade door zich in opwaartse richting in jonge rozenscheuten te boren. Te Apeldoorn vond men deze rupsen in Artemisia-stengels.

S l a .

Brachydesmus superus Latz. Te Zwijndrecht werd deze miljoenpoot in sla- en bloemkoolplanten gevonden. Aan deze gewassen werd ernstige schade vastgesteld. In Engeland werd van deze soort eveneens schade aan sla opgemerkt.

S t a m b o n e n.

Hofmannophila pseudospretella Stt. Larven van de zadenmot werden te Rolde schadelijk in droge witte bonen. Te Dokkum trof men de rupsen aan in een woonhuis. Deze soort wordt in ons land geregeld gevonden in allerlei droge plantaardige producten zoals hooi, zaden, vullingen van meubelen e.d. Vooral in vochtige producten schijnen de larven zich thuis te voelen.

U i.

Bourletiella pruinosa Tullb. Deze springstaarten traden in Zeeuws Vlaanderen massaal op in uienpercelen. Plaatselijk werd aanzienlijke schade waargenomen. Parathion en D.D.T. gaven beide resultaat bij de bestrijding.

Voorraden en materialen.

Wij zullen thans een overzicht geven van een aantal hout- en voorraadsinsecten die wij in 1953 ontvingen.

Xestobium rufovillosum Deg., de zg. grote houtworm, vernielde een parketvloer te Roermond. Reeds eerder was schade aan het hout opgemerkt, doch nu kwamen de kevers door een karpert te voorschijn.

Over het optreden van de gewone houtworm (*Anobium punctatum* Deg.) ontvingen wij in 1953 weder een aantal klachten; naar aanleiding daarvan werden 41 schriftelijke adviezen over de bestrijding gegeven. Eveneens aanleiding tot zorg is het toenemend optreden van de zg. huisbok (*Hylotrupes bajulus* L.) in ons land. Op verschillende plaatsen trad dit gevaarlijke houtinsect schadelijk op in houten bedrijfsgebouwen en huizen. Slechts het verwijderen van het zwaar aangeaste hout en het vervangen door geïmpregneerd nieuw hout, alsmede het herhaaldelijk aansmeren van de aangetaste plaatsen met een houtbeschermend preparaat, kan een dergelijke plaag tot staan brengen.

Een gezamenlijk optreden van een drietal voorraadsinsecten namen wij waar in een coöperatieve kruidenopslagplaats te Doornspijk, een splinternieuw, zeer degeelijk gebouw, waarin helaas besmette partijen kruiden naar binnen waren gebracht, zodat een hevige plaag van de cacaomot (*Ephestia elutella* Hb.), het diefje (*Plinus tectus* Boield.) en de broodkever (*Stegobium paniceum* L.) was ontstaan. Herhaalde bespuitingen met muurtox, een gecombineerd DDT-pyrethrum-preparaat, van fust, muren, vloeren en plafonds, doodden wel duizenden insecten, doch konden de in de balen voortgaande vernieling van verschillende kruiden niet verhinderen. Slechts een vacuumgassing zou hier baat hebben kunnen brengen, doch naar men ons vertelde zou dit te duur worden.

Uit ter plaatse geteelde bonen te Nieuw Weerdingen (bij Emmen), de Steeg, Rotterdam en Wassenaar ontwikkelde zich de beruchte stambonenkever (*Acanthoscelides obtectus* Say). Dit voorraadsinsect, dat een besmetting in het veld kan veroorzaken, gaat in de komende jaren al onze aandacht vragen, nu blijkt dat het gehele land practisch besmet is. Het zal er op aankomen een bestrijdingsmethode te vinden teneinde te voorkomen dat de kevers in het najaar de op het veld rijpende stambonen besmetten.

Een interessante vondst was *Spermophagus subfasciatus* Boh., een zaadkever, nauw verwant aan de voorgaande, die talrijk werd aangetroffen in een partij geïmporteerde Angola bonen te Rotterdam. Aan de partij was enorme schade toegebracht. Aangezien deze kever afkomstig is uit Midden- en Zuid-Amerika, is ons klimaat zonder twijfel te koud voor zijn ontwikkeling.

Een mooi voorbeeld hoe een determinatie van een insect geld kan besparen, is af te leiden uit het volgende. Een grote firma te Rotterdam belde ons gealarmeerd op en vertelde dat in een partij buitenlandse wikken kevers aanwezig waren, zodat men onverwijld tot gassen wilde overgaan. Men vroeg ons welk gas te ge-

bruiken en in welke concentratie. Toen wij daarop verzochten ons eerst de kevers te sturen, leidde dit tot enige wrevel van onze klant, die meer geïnteresseerd was in het gas. Toch werden de kevers gestuurd en het bleek dat het betrof *Bruchus rufimanus* Boh., de gewone tuinbonenkever, die zich in de partij niet kan voortplanten, zodat niet voor verdere schade behoefde te worden gevreesd. Wanneer men bedenkt wat het gasen van een grote partij kost, terwijl dat in dit geval zonder enige reden zou zijn gedaan, dan kan men hieruit zien welke betekenis het opzenden van een monster der betreffende insecten kan hebben.

Dermestes ater Deg. Deze spekkeversoort trad op in een partij gedroogd kip-peneigeel uit China. Het eigeel was verpakt in blikken die weder in kisten verpakt waren. Er is geen schade aan het fust opgemerkt, zodat de partij vermoedelijk in het land van oorsprong besmet is geraakt.

Cryptophagus subfasciatus Kraatz. Dit kevertje trad op in een partij gedroogde cichoreiwortelen te Rotterdam. Deze kevertjes en hun larven voeden zich met schimmels, zodat naar alle waarschijnlijkheid de partij vochtig is geweest.

Coninomus nodifer Westw. trad op in een conservenfabriek te Elst, alwaar deze kevertjes voorkwamen op de bodem van ledige vaten. Zij leven volgens de literatuur vooral in vermolmd hout tussen vochtig hooi en plantenafval. Vermoedelijk leefden de kevertjes in dit geval van beschimmelde resten van de inhoud der vaten.

Alphitobius diaperinus Panz. Wij troffen dit voorraadsinsect aan in het ruim van een zeeschip te Rotterdam, tussen tarwebloem. Een optimale ontwikkeling van dit dier namen wij waar in rottend graan bij een temperatuur van 25° C. Om zich te kunnen handhaven heeft deze kever veel vocht nodig; in droge, goed onderhouden partijen is geen ontwikkeling mogelijk.

Gracilia minuta F. Larven van dit boktorretje werden te Lisse schadelijk in bollenmanden. In geschild teenhout komen de larven vrijwel niet voor. Ongeschild hout is bijna niet te impregneren. Men kan de aantasting kwijtraken door de manden te laten gassen.

Caradrina clavipalpis Scop. De rupsen traden in groten getale op in de schuur van een boerderij te Waspik. Vermoedelijk werden zij met het hooi binnengebracht. Te Slootdorp gebeurde waarschijnlijk hetzelfde, aldaar veroorzaakten de rupsen schade aan zijde. Het is bekend dat deze rupsen aan allerlei textielgoederen kunnen gaan knagen. De bestrijding van deze rupsen kan uitstekend geschieden met een mengsel van derris en pyrethrum.

Summary

Notes on some interesting insects of economic importance observed in the Netherlands in 1953.

Afdelingsvergaderingen. De Afdeling Noord-Holland en Utrecht zal in dit winterseizoen nog vergaderen op 24 November, 26 Januari en 9 Maart, telkens des avonds om 8 uur in Hotel Krasnapolsky te Amsterdam.

De Afdeling Zuid-Holland zal nog bijeenkomen op 15 December, 16 Februari in Hotel Terminus te Den Haag en op een nader te bepalen datum in Maart of April zo mogelijk in het Rijks Museum van Natuurlijke Historie te Leiden.

DE AFDELINGS-SECRETARISSEN.